

boekbesprekingen

onder redactie van
Roel Cosijn

Litteratuuroverzicht De Bever (*Castor fiber*) en Litteratuuroverzicht De Das (*Meles meles*)

Het Staatsbosbeheer heeft een overzicht van de haar beschikbare literatuur over de Das bijeen gebracht. Tevens, in het kader van de herinvoer van de Bever in Nederland is dit gedaan voor de Bever. De verzamelde literatuur is gebundeld als bibliografie bijeen gebracht.

De bibliografieën zijn opgesteld alfabetisch op auteursnaam, er zijn geen verdere sleutels op bijvoorbeeld onderwerp, voor nadere toegankelijkheid toegevoegd. Evenmin zijn samenvattingen van de betreffende literatuur opgenomen. Naast de auteursnamen staan vermeld de titels van de publicaties, jaartal, uitgever en eventueel tijdschriftgegevens.

1. Vink, J.: De Das (*Meles meles*). Een overzicht van de beschikbare literatuur per 1 april 1988. 78 bladzijden, 20,7 x 29,9 cm. Staatsbosbeheer, Dienstvak Terreinbeheer. 1988 - 6.

2. Vink, J.: De Bever (*Castor fiber*). Een overzicht van de beschikbare literatuur per 1 maart 1988. 85 bladzijden, 20,7 x 29,2 cm. Staatsbosbeheer, Dienstvak Terreinbeheer, 1988 - 13. Inlichtingen: Staatsbosbeheer, Natuurwetenschappelijk Archief, kamer 1801, postbus 20.020, 3502 LA Utrecht.

Zoogdierkunde I

Current Mammalogy is een academisch studieboek waaraan 27 auteurs in dertien hoofdstukken aan hebben meegewerkt. Het ligt in de bedoeling dat dit werk het eerste is van een serie met de zelfde titel.

In dit eerste deel komt een breed scala aan onderwerpen aan bod:

1) Zoogdierrevolutie op cellu-

lair niveau

2) De betekenis van bandpatronen in chromosomen voor het begrip van evolutie bij zoogdieren

3) De oorsprong van knaagdieren en haasachtigen

4) Fyletische ontwikkeling bij Kwartaire zoogdieren

5) Reproductieve fysiologie bij zoogdieren en adaptatie aan klimaatsveranderingen

6) Gedrag, fysiologie en anatomie van het zogen bij zeehondachtigen

7) Sociale organisatie bij in het wild levende Tuimelaars

8) Ecologische-, morfologische- gedragsconvergenties bij zoogdieren van rotsmilieu's

9) Patronen van myrmecofagy: zoogdieren die mieren en termieten eten.

10) Dichtheidsafhankelijkheid bij grote zoogdieren

11) Gedragsecologie van *Vulpes macrotis*

12) Somatische mutaties bij de Polynesische Rat in nucleair testgebied

13) Beheersstrategieën voor kultuurvolgende knaagdieren. Alles bij elkaar maakt dit een buitengewoon interessant voor zoogdierkundigen en biologiestudenten die zich in de zoogdierkunde verdiepen. De prijs voor dit degelijke ingebonden en fraai verzorgde studieboek zal voor velen echter aan de hoge kant zijn, maar wellicht kunt u uw wetenschappelijke bibliotheek attent maken op de uitgave van dit in alle opzichten degelijke boek. Genoways, H.H. (ed.): Current Mammalogy. Volume 1. 519 bladzijden, 15.5 x 23.4 cm. Plenum Press, New York, 1987. ISBN 0 - 306 - 42430 - 4. Prijs \$ 75, - .

Toekomst voor de natuur

Op 18 november 1987 organiseerde de Stichting Natuur en Milieu een symposium met als motto 'Toekomst voor de na-

tuur'. De lezingen die werden gehouden zijn uitgegeven onder de gelijknamige titel.

Mr. J. Fokkens, voorzitter van de Stichting, wil met Natuur en Milieu geen achterhoedegevechten leveren maar zich richten op een duurzame samenleving, waarin mensen, dieren en planten in een gezond milieu elk een plaats vinden. De overheid moet voornemens omzetten in daden.

Minister ir. G.J.M. Braks, de eerste gastspreker, kon meteen een antwoord geven. Hij stelde 'de natuur' op zijn departement te hebben gespaard in de bezuinigingsgolf. Er komt een Nota Natuurontwikkeling en een Nationaal Natuurbeleidsplan. Experimenten zoals het plan 'Ooievaar' en het creëren van ecologische kerngebieden vindt hij van groot belang, evenals het beschermen van de kwaliteit van water, bodem en lucht. Maar wij krijgen de waarschuwing mee dat elke overheidsmaatregel alleen dan effectief is, wanneer er een breed maatschappelijk draagvlak voor is. Prof. dr. P.J.M. van der Aart merkt op dat de landbouw in Nederland eeuwenlang de soortenrijkdom heeft bevorderd, maar nu, sinds enkele decennia, zorgt voor een groot uitsterven. Moderne landbouwpercelen zijn biologisch gezien woestijnen. Is er nog hoop voor de natuurbeschermers? Veranderingen ten goede kunnen tot stand gebracht worden door (1) plaatselijke differentiatie in combinatie met constantie in de tijd bij landbouw en natuurbeheer; (2) verbetering van het milieu; (3) vergroting en verminderde isolatie van natuurgebieden. Drs. S. Woldhek en L.D. de Jong wijzen op de internationale verantwoordelijkheid van Nederland. Ons land behoort

boekbesprekingen

tot de tien rijkste ter wereld en heeft dus een grote (economische) invloed. En hoewel Nederland qua oppervlakte klein is, omvat het toch gebieden van grote natuurlijke waarde. Het Waddengebied, de Delta, het IJsselmeer, de laagveengebieden, weilanden en uiterwaarden zijn wetlands van internationale betekenis. De Lepelaarplassen moeten weer verbonden worden met de Oostvaardersplassen.

Dr. H.E. van der Veen merkt op dat het milieubeleid nog aanzienlijk moet worden aangescherpt, anders zullen nog veel soorten uit Nederland verdwijnen. De alternatieve landbouw is wel milieuvriendelijk (en dat is niet 'niks') maar biedt evenmin mogelijkheden aan allerlei soorten. Daarom moeten er gebieden komen met als hoofdfunctie natuur, waar de ontwikkeling verloopt volgens natuurlijke processen (begrazing, predatie). Op 130 km afstand van de miljoenenstad Rome ligt het Abruzzo Nationaal Park. Hier komen nog voor Beren, Wolven, Edelheren en Reeën. Het beheer wordt zo veel mogelijk gevoerd volgens natuurlijke mechanismen. En hoewel er nog enige landbouwkundige activiteiten plaatsvindt, wordt het inkomen grotendeels gehaald uit het toerisme. Hoever ligt de Veluwe van de Randstad? In Europa bestaat een lange traditie van 'Wolven en Mensen', die het zelfde gebied bewonen. Ook Nederland hoort bij Europa.

P. Nijhoff, algemeen directeur van Natuur en Milieu, komt tot de conclusie dat er toekomst is voor de natuur, als wij mensen haar maar een kans willen geven.

JvdM

Stichting Natuur en Milieu: Toe-

komst voor de Natuur. ISBN 90 70211 36. 56 bladzijden, met foto's en literatuurlijst. Prijs f 12,50.

als leefgebied voor de Otter, de knelpunten in de biotoopen van de Otter in deze regio geïn-

Een otterfamilie (*Lutra lutra*)

Een leuk geschreven en fraai geïllustreerd boekje over een otterfamilie, gebaseerd op de realiteit en zonder valse sentimentaliteit. Het leefmilieu van de Otter wordt hierin op goede wijze geschetst. In het boek wordt het wel en wee van een otterfamilie een heel jaar lang gevolgd. Een prachtig, in alle opzichten goed verzorgd kinderboek.

Duinker, K.: Een Otterfamilie. 64 bladzijden, 33 tekeningen, 26,7 x 20,1 cm. Illustraties: K. van Scherpenzeel. Uitg. La Rivière & Voorhoeve, Kampen, 1988. ISBN 90-6084-941-8. Prijs f 39,50.

De Otter (*Lutra lutra*) in de Vecht

Vroeger was het Vechtdal permanent door Otters bewoond, inmiddels is de soort er verdwenen. Dit knelt te meer daar de Vecht in principe een belangrijke verbindende functie kan vervullen tussen de restpopulaties van de Otter in Noordwest-Overijssel en in Nedersaksen, voor zover nog aanwezig.

Met een uitgebreid onderzoek zijn daarom, en ter herstel en

verbetering van het Vechtdal ventariseerd. Het rapport bevat naar aanleiding van dat onderzoek voorstellen voor het beheer en de inrichting van de dalen van het Meppelerdiep, het Zwarte Water, de Overijsselse Vecht en de Beneden Regge welke fungeren als leef- en verbodingsgebied voor de Otter. Daartoe is met name gelet op de verbetering van de veiligheid in relatie tot infrastructuurwerken (passagemogelijkheden) en tevens op de ecologische functie van oeverzones voor Otters. Hiermee poogt men te komen tot verbeterde mogelijkheden voor Otters voor de voortplanting, rust, migratie en foerage. Hiertoe wordt geadviseerd een netwerk van rustplaatsen en reservaatjes aan te leggen op bereikbare plaatsen van elkaar. Al deze aanbevelingen zijn per lokatie in het terrein getoetst en nader in het rapport in tekst en kaart uitgewerkt.

De grote verdienste van het rapport is mede dat veel van de beschreven voorzieningen en maatregelen qua aard ook kunnen worden toegepast in andere potentieel geschikte ottergebieden.

boekbesprekingen

Hoeve, R. & C.P.M. Zoon, 1988. De Otter (*Lutra lutra* L.) in de Vecht. 58 blz. + 7 bijlagen, 11 zwartwit-foto's, 19 afbeeldingen, 58 kaarten, 40 literatuurverwijzingen, 20.7x29.2 cm. Uitgave ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, Directie Natuur, Milieu & Faunabeheer, Consulentenschap Overijssel. Inlichtingen: Consulentenschap NMF-Overijssel, postbus 10.051, Zwolle, 038-271 999.

De Otters (*Lutra lutra*) in Vlaanderen

Met deze studie poogt de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren (NCBR) de historische verspreiding van de Otter in Vlaanderen te schetsen, met name in de periode 1889 tot 1987. Via diverse bronnen - de studie bevat een zeer uitgebreid literatuuroverzicht - kon een vrij goed gedocumenteerd beeld worden verkregen.

Aanvankelijk kwam de Otter voor in geheel Vlaanderen, in wisselende dichtheid al naar gelang de levensmogelijkheden. Ten gevolg van gesubsidieerde uitroeingscampagnes

nam de otterstand in de eerste helft van de 20ste eeuw sterk af en vanaf de jaren vijftig/zestig stond de Otter op het punt om uit Vlaanderen te verdwijnen. Mogelijkerwijs hebben zich uiterst marginale restpopulaties in enkele gebieden tot aan het begin van de jaren tachtig kunnen handhaven. Een levensvatbare restpopulatie die zich voortplant is echter nergens meer in Vlaanderen met zekerheid aan te tonen.

Metsu, I. & K. van den Berge: De Otter in Vlaanderen. Rapport 2. 140 bladzijden, 25 zwartwit-foto's, 11 figuren, 5 tabellen, 5 bijlagen, 21 x 29,3 cm. Uitg. Nationale Campagne Bescherming Roofdieren, Gavere (België). Inlichtingen: NCBR, Postbus 10, 9740 Gavere, België.

De Otter bliuwt in wrotter (*Lutra lutra*)

De Werkgroep Otters van de Vereniging It Fryske Gea heeft een rapport uitgebracht over het leefgebied van de (voormalige) Otters in Friesland en de mogelijkheden voor verbeteringen. In een actieplan wordt een totale schoonmaak en opknappbeurt van de Friese boezem voorgesteld. De maatregelen uit het actieplan behelzen het afsluiten van de boezem, het

wegbaggeren van de toplaag vervuilde sedimenten, het scheppen van extra rustgebieden, dieper water en dekingsmogelijkheden en de aanpassing van oevers. Voor de uitvoering van deze maatregelen is in de eerste plaats het natuurgebied de Alde Feanen gekozen.

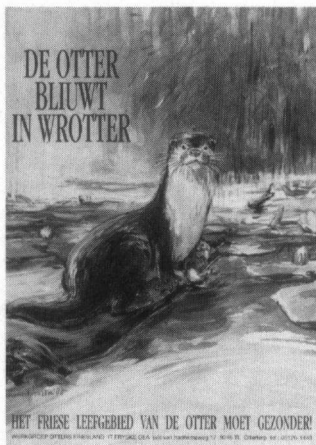
Haan, H. de & U.G. Hosper (red.): De otter bliuwt in wrotter. Het Friese leefgebied van de otter moet gezonder! 40 bladzijden, 15 figuren, 5 zwart-wit foto's, 1 tabel, 17 x 24 cm. Uit: It Fryske Gea (1988).

Inlichtingen: It Fryske Gea, Van Harinxmaweg 17, 9246 TL Olterterp, 05126 - 1448.

Bevers in de Biesbosch

'Wij schrijven het jaar 2000... de Bever is een geaccepteerd dier in ons land. Inmiddels zijn er al heel veel hier geboren en om wat vers bloed in te brengen zijn er al weer Bevers uit de DDR en de Bondsrepubliek Duitsland naar hier gekomen. Het plan Ooievaar is in volle gang en in sommige brede beken zijn imposante beverdammen te bewonderen.'

Met dit perspectief voor ogen heeft Kees Duinker een boekje geschreven voor de jeugd, onder de titel van 'Bevers in de Biesbosch'. In een serie hoofdstukjes vertelt hij het verhaal van de overkomst van de Bevers uit Oost-Duitsland, hoe een beverfamilie samenleeft in de burcht, het voedselzoeken en het doorknagen van geschikte boomstammetjes, het overleven in een strenge winter en dergelijke. Al doende laat hij uitkomen wat wij mensen voor hebben met zo'n herintroductie van een bij ons uitgroeide soort, maar tegelijk dat het gaat om een vrij levend dier, dat soms eigengereid is en soms wel niet precies datgene doet wat wij mensen zouden

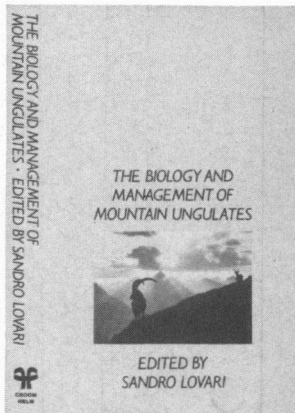

boekbesprekingen

willen. Trouwens, dat samenleven van 'Mensen en Bevers' is een rode draad door het hele boek. De illustraties zijn van Kees Scherpenzeel. De leeftijd van de lezers tien tot veertien jaar?

JvdM

Kees Duinker: Bevers in de Biesbosch. Uitg. La Riviere & Voorhoeve, Kampen. ISBN 90 6084 815 2, 60 bladzijden met tekeningen.

Biologie en beheer van hoefdieren in de bergen

Dit boek, een van de vele hoogstaande wetenschappelijke zoogdieruitgaven van deze uitgeverij, herbergt een grote hoeveelheid oorspronkelijk materiaal over de biologie en het beheer van de meeste hoefdiersoorten uit de Euraziatische gebergten. De -veelal bekende- auteurs van de bijdragen zijn afkomstig uit elf verschillende landen.

Opmerkelijk genoeg is nog slechts weinig serieus wetenschappelijk onderzoek verricht en gepubliceerd over de Europese hoefdieren van de bergen, waardoor dit boek meteen een van de meest belangrijke publikaties op dit gebied is geworden. De meeste aandacht in het boek gaat uit naar de Gems, de meest bekende soort uit deze

gebergten. Maar in andere hoofdstukken wordt aandacht besteed aan onder andere Steenbok en Moeflon. De in het totaal 31 hoofdstukken zijn in vier thema's ingedeeld: Evolutie & systematiek, ecologie & gedrag, beheer & behoud, beheer in relatie tot gezondheid en ziekten. Door deze thematische behandeling stijgt het belang van het boek ver uit boven het belang van de behandelde soorten op zich; het boek is in feite van belang voor iedereen die in de Benelux is betrokken bij het behoud en beheer van onze hoefdieren.

Lovari, S. (ed.): The Biology and Management of Mountain Ungulates. 271 bladzijden, 13,7 x 22,1 cm. Uitg. Croom Helm Ltd., London, 1985. ISBN 07099 - 1688 - 4. Prijs £ 30.00.

Jaarverslag Stichting Herpetologische Studiegroepen 1987

In 1987 had de Stichting Herpetologische Studiegroepen zeven provinciale afdelingen in Nederland, te weten Limburg, Noord-Brabant, Gelderland, Utrecht, Zeeland, Noord-Holland en Zuid-Holland. Door de leden werden wederom tal van activiteiten op het gebied van inventarisatie, onderzoek en educatie met betrekking tot amfibieën en reptielen uitgevoerd. In dit jaarverslag worden de waarnemingsgegevens over 1987 op uurhokbasis (5x5 km) gepresenteerd. Naast deze verspreidingskaarten, die vergezeld gaan van een zwart/wit foto van de betreffende soort, bevat het jaarverslag een lijst met de soorten amfibieën en reptielen per gemeente. In een apart hoofdstuk staan de activiteiten per provinciale afdeling kort samengevat. Een belangrijk deel van het jaar-

verslag wordt ingenomen door artikelen over onderzoek aan de herpetofauna:

Hoofdstuk 4: De Gewone Pad (*Bufo bufo* L.) in het Kranenbroek (Echt, L.).

Hoofdstuk 5: Bedreigde uitheemse amfibieën en reptielen: - een bedreiging voor de inheemse herpetofauna?? -

Hoofdstuk 6: Voorkomen en verspreiding van amfibiesoorten in Noord-Limburg.

Hoofdstuk 7: Beschermingsplan voor de Boomkikker en Knoflookpad in Noord-Brabant.

Hoofdstuk 8: De herpetofauna van het Rijk van Nijmegen-Zuid.

Hoofdstuk 9: Herpetofauna en intensieve veehouderij in Gelderland.

Hoofdstuk 10: De Kamsalamander in het Gooi in 1987.

Hoofdstuk 11: Aanbevelingen voor het beheer van potentiële Ringslanggebieden.

Hoofdstuk 12: Amfibieën in veedrinkputten in westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen.

Het jaarverslag wordt afgesloten met een literatuurlijst en een lijst met waarnemers die in 1987 de in totaal 6687 waarnemingen in de genoemde provincies hebben verzameld.

Te bestellen door f 17,50 (+ f 4,50 porto) over te maken op giro 429851 t.n.v. Publicatiebureau Natuurhistorisch Genootschap, Groenstraat 106, Melick o.v.v. Jaarverslag HS 87 (voor leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en de Herpetologische Studiegroepen bedraagt de prijs f 12,50 + f 4,50).

De Das (*Meles meles*) in Nederland

In dit populair-wetenschappelijke en rijk geïllustreerde boek wordt in de eerste hoofdstukken de biologie van de Das (uiterlijk, bouw, voortplanting, woonplaats, sociaal gedrag en dergelijke) beschreven.

In de daar opvolgende hoofd-

boekbesprekingen

stukken komt de verspreiding van de Das in Nederland over de jaren 1900, 1960 en 1980 aan de orde met uitgebreide informatie over de regionale verspreiding. Veel aandacht wordt hierbij besteed aan factoren die de Das bedreig(d)en, zoals jacht, stroperij, verkeer, ontgrondingen, huizenbouw, recreatie en dergelijke.

De Nederlandse stand neemt van vele duizenden Dassen in 1900 sterk af tot circa 2200 exemplaren in 1960 en circa 1000 exemplaren in 1980. De bescherming door middel van de Jachtwet schiet schromelijk tekort, omdat de Das met name bedreigd wordt door aantasting van zijn leefgebied. De Das, oorspronkelijk bewoner van het gehele hogergelegen Nederland, is teruggedrongen tot enkele verspreide gebieden, waar hij door uiteenlopende omstandigheden onder sterke druk van de mens staat.

In het laatste hoofdstuk schetst de auteur, J.J. Dirkmaat, de toekomstperspectieven in het licht van toenemende automobilititeit, vermessing, verzuring, verdroging en dergelijke. Hierbij gaat hij nadrukkelijk in op de mogelijkheden van en de voorwaarden voor een daadwerkelijk effectief beschermingsbeleid.

Het boek is ruim geïllustreerd, waarbij vooral de vier getekende kleurenplaten door Jeroen Helmer uniek, maar soms wat kleine en sombere zwartwitfoto's het opfleuren. Wie had zo'n boek beter kunnen schrijven dan Dirkmaat, mede-oprichter (1981) en voorzitter van de Vereniging Das & Boom?

J.J. Dirkmaat/Vereniging Das & Boom: De Das in Nederland. 127 bladzijden, 12 bladzijden in kleur, circa 100 zwartwitfoto's en tekeningen (1988). Uitg. Stubeg

b.v., Hoogezaand. Prijs f 24,75. Eveneens verkrijgbaar bij het Landelijk secretariaat van Vereniging Das & Boom, Rijksstraatweg 174, 6573 DG Beek (bij Nijmegen), 08895-42 294, na schriftelijke bestelling.

Wetgeving Otter (*Lutra lutra*), Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*) Grijze Zeehond (*Halichoerus grypus*) en het Vlaamse Gewest

In Vlaanderen zijn de Otter, de Gewone en de Grijze Zeehond eind 1987 onder de bescherming van de Wet op het Natuurbehoud geplaatst en geschrapt als jachtwild. De procedure volgens welke deze juridische statuswijziging tot stand kwam en de nu geldende beschermingsbepalingen worden beknopt geschetst.

W. Galle in: Carnivora. - 1988, 6 (2) : 3-7.

Albino Egels (*Erinaceus europaeus*)

Er wordt melding van gemaakt dat uit Limburg tien gevallen van albinisme bij de Egels bekend zijn.

Uit: Vergoossen, W.G., 1989. Nog eens albino Egels (*Erinaceus europaeus*). Natuurhistorisch Maandblad 79 (12) : 212.

Themanummers van Huid en Haar

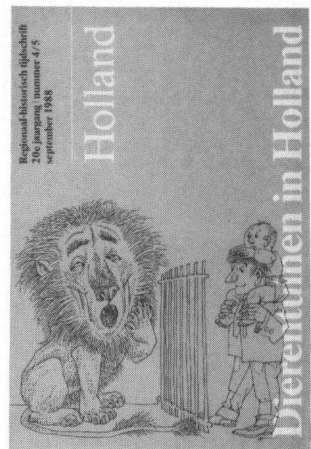
Zoogdieren en bosstructuur (jaargang 2, nummer 3) nog voorradig

Faunabeheer (jaargang 2, nummer 4/5) nog voorradig
Begrazing (jaargang 5, nummer 4) nog voorradig
Vleermuisonderzoek met behulp van batdetectors (jaargang 7, nummer 3/4) uitverkocht

De Oostvaardersplassen (jaargang 8, nummer 2/3) nog voorradig.

U kunt bovenstaande themanummers, voor zover nog voorradig, nabestellen door, per exemplaar, f 14,- (inclusief portokosten) over te maken op gironummer 2 719 088 ten name van de Stichting Zoogdierbescherming en studie, Marxstraat 7 6941 CK Didam, onder vermelding van het gewenste.

Het bestelde exemplaar wordt dan met de eerstkomende bundelpost verzonden.

Dierentuinen in Holland

Holland, het regionaal-historisch tijdschrift van de Historische vereniging Holland, heeft een themanummer (acht artikelen) uitgegeven geheel gewijd aan de rijke geschiedenis van de dierentuinen in Holland van de 18de eeuw tot heden.

Giebels, L.A.M., H.G. Oost & L. Vroom (red.): Dierentuinen in Holland. 88 bladzijden, 31 figuren (tekeningen, zwartwit- en kleurenfoto's). In: Holland, Regionaal-historisch tijdschrift, 1988, 20 (4/5): 193-280.

Te bestellen door overmaking van f 18,- (incl. verzendkosten) op postgironummer 3 593 767 ten name van de penningmeester van de Historische Vereniging Holland, Haarlem onder vermelding van 'themanummer dierentuinen'.